

де Ef – темпи змін економічних результатів діяльності підприємства, %;
 El – темпи антропогенного навантаження на навколишнє середовище, %;
 f – кінець дослідженого періоду;
 s – початок досліджуваного періоду.

Орієнтація на перевищення темпів приросту економічних результатів над темпами антропогенного навантаження на навколишнє середовище дозволяє орієнтувати управлінський процес на забезпечення соціальної відповідальності бізнесу через деталізацію функцій (планування, організація, мотивація, моніторинг) та формування портфелю організаційних, економічних, соціально-психологічних методів управління.

Екологічна стійкість повинна стати не лише атрибутом підприємства, що забезпечує відповідний імідж на вітчизняному та світовому ринках, прихильність споживачів, популярність, а стати життєвою філософією. При цьому суб'єкт господарювання здобуває стійкі конкурентні переваги у вигляді багатостороннього співробітництва (між бізнесом, громадськістю та владою) та технологічної кооперації.

Список літератури:

1. Криворучкіна О.В. Управління продуктивністю підприємства на основі ресурсозбереження / О.В. Криворучкіна // Бізнес-інформ: науковий журнал. – 2013. – № 5. – С. 258 – 263.

2. Драган І.В. Методологічні засади управління ресурсозбереженням як напряму реалізації державної політики у сфері природокористування / І.В. Драган // Вісник ЖДТУ. – Серія: Економічні науки. – 2012. - № 1 (59). – С. 100-102.

3. Данилишин Б.М. Ефект декаплінгу як фактор взаємозв'язку між економічним зростанням і тиском на довкілля / Б.М. Данилишин, О.О. Веклич // Вісник НАН України. – 2008. - № 5. – С. 12-18.

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ситник Г.В., к.е.н., доц., докторант, доцент кафедри економіки та фінансів підприємств, КНТЕУ, м. Київ, Україна

Одними з найважливіших індикаторів ефективності функціонування підприємства торгівлі є показники рентабельності. Їх рівень характеризує здатність підприємства до самофінансування за рахунок основного внутрішнього джерела залучення фінансових ресурсів – з одного боку та спроможність залучати позиковий капітал (якщо рентабельність активів є нижчою від рівня відсоткової ставки – залучення коштів є проблематичним) – з іншого.

Дослідження динаміки показників рентабельності підприємств торгівлі України (табл. 1) свідчить про їх суттєве падіння. Так, впродовж досліджуваного періоду

рентабельність активів у торгівлі зменшилась на 2,84%, що пов'язано насамперед із зростанням витрат та зменшенням рівня оборотності активів.

Таблиця 1

Динаміка показників рентабельності підприємств торгівлі України за 2007-2012 рр.

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Зміна за період
Рентабельність активів, %							
торгівля в цілому	4,71	1,06	1,93	3,14	2,89	1,87	-2,84
великі та середні підприємства	4,68	0,18	1,56	2,82	3,37	2,56	-2,13
малі підприємства	4,77	2,43	2,44	3,58	2,22	0,92	-3,84
Чиста рентабельність активів, %							
торгівля в цілому	1,71	-3,87	-1,36	0,65	0,33	0,16	-1,55
великі та середні підприємства	2,88	-3,99	-1,30	0,23	0,75	0,20	-2,68
малі підприємства	-0,32	-3,69	-1,46	1,23	-0,26	0,11	0,43
Рентабельність обороту, %							0,00
торгівля в цілому	2,67	0,73	1,89	2,85	2,57	1,82	-0,85
великі та середні підприємства	2,30	0,10	1,30	2,14	2,52	2,03	-0,26
малі підприємства	3,69	2,11	2,64	4,52	2,69	1,30	-2,39
Чиста рентабельність обороту, %							
торгівля в цілому	0,97	-2,64	-1,33	0,59	0,29	0,16	-0,81
великі та середні підприємства	1,41	-2,39	-1,08	0,18	0,56	0,16	-1,25
малі підприємства	-0,25	-3,21	-1,58	1,55	-0,32	0,16	0,40
Операційна рентабельність, %							
торгівля в цілому	2,56	0,67	1,75	2,68	2,40	1,77	-0,80
великі та середні підприємства	2,20	0,10	1,19	2,00	2,31	1,96	-0,24
малі підприємства	3,57	1,96	2,98	4,27	2,60	1,28	-2,29
Фінансова рентабельність, %							
торгівля в цілому	14,24	-46,76	-21,89	9,76	4,55	2,23	-12,01
великі та середні підприємства	29,31	-64,54	-35,70	5,89	14,23	3,48	-25,83
малі підприємства	-2,00	-32,08	-14,79	11,85	-2,62	1,20	3,20

Джерело: складено автором за первинними статистичними даними

Більш високими темпами рентабельність зменшувалась на малих підприємствах торгівлі: на 3,84% у 2012 році порівняно з 2007. Якщо у 2007 році рентабельність активів малих підприємств перевищувала аналогічний показник

великих і середніх, то у 2012 році ситуація кардинально змінилась: рентабельність активів малих підприємств стала суттєво нижчою, ніж великих та середніх.

Таблиця 2

Динаміка показників рентабельності підприємств торгівлі України в 2007-2012 рр. за видами торговельної діяльності

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Абсолютний приріст базовий
Рентабельність активів, %:							
торгівля транспортними засобами	14,35	2,17	0,52	4,95	4,45	2,93	-11,42
оптова торгівля	5,69	1,31	2,93	4,53	4,15	2,67	-3,01
роздрібна торгівля	4,73	3,81	3,57	3,86	4,27	2,72	-2,01
Чиста рентабельність активів, %:							
торгівля транспортними засобами	7,13	-11,29	-4,21	-1,16	-1,19	0,55	-6,58
оптова торгівля	2,11	-4,76	-1,55	1,50	0,79	0,79	-1,32
роздрібна торгівля	-0,82	-10,27	-3,90	-2,53	-0,60	-3,60	-2,79
Рентабельність обороту, %:							
торгівля транспортними засобами	4,98	0,73	0,36	3,05	2,39	2,51	-2,47
оптова торгівля	2,49	0,64	2,09	3,03	2,78	1,93	-0,56
роздрібна торгівля	1,79	1,49	1,65	1,61	1,66	1,17	-0,62
Чиста рентабельність обороту, %:							
торгівля транспортними засобами	2,48	-3,82	-2,89	-0,72	-0,64	0,47	-2,00
оптова торгівля	0,92	-2,31	-1,10	1,00	0,53	0,57	-0,36
роздрібна торгівля	-0,31	-4,01	-1,81	-1,05	-0,23	-1,55	-1,24
Рентабельність операційних витрат, %:							
торгівля транспортними засобами	4,99	0,73	0,33	2,98	2,33	2,52	-2,47
оптова торгівля	2,41	0,64	1,91	2,82	2,55	1,86	-0,55
роздрібна торгівля	1,68	1,48	1,60	1,57	1,63	1,15	-0,54
Фінансова рентабельність, %:							
торгівля транспортними засобами	29,20	-60,61	-31,52	-8,38	-9,30	4,27	-24,93
оптова торгівля	14,80	-43,52	-18,14	16,30	7,67	7,37	-7,43
роздрібна торгівля	-4,18	-79,06	-44,95	-30,80	-6,39	-53,23	-49,04

Джерело: складено автором за первинними статистичними даними

Впродовж досліджуваного періоду внаслідок падіння чистого прибутку відбулось зменшення чистої рентабельності активів. Проте малі підприємства демонструють зростання цього показника, що обумовлюється не стільки нарощенням чистого прибутку у 2012 році, скільки збитковістю діяльності у попередні періоди.

Негативну динаміку мав і показник рентабельності обороту. Якщо у 2007 році 100 гривень чистої виручки генерували 2 грн.67 коп. операційного прибутку, то у 2012 році цей показник зменшився до 1 грн. 82 коп. Випереджаючими темпами рентабельність обороту зменшувалась на малих підприємствах торгівлі. Аналогічна динаміка характерна для показника операційної рентабельності, падіння якого свідчить про досить низьку продуктивність витрат. Так, якщо у 2007 році на 100 грн. операційних витрат припадало 2 грн. 25 коп. операційного прибутку, то в 2012 – лише 1 грн. 77 коп. Слід зазначити, що на малих підприємствах торгівлі операційна рентабельність вища, ніж на великих та середніх, але темпи її зниження перевищували динаміку падіння аналогічного показника великих і середніх підприємств торгівлі.

На неефективність фінансової діяльності впродовж досліджуваного періоду вказує суттєве падіння коефіцієнта фінансової рентабельності в торгівлі.

Так, в 2007 році рентабельність власного капіталу, яка визначається з одного боку ефективністю експлуатації активів, а з іншого – результативністю формування структури капіталу, становила в торгівлі 14,29%, а на кінець досліджуваного періоду знизилась до 2,23% і була нижчою за середньоринкову депозитну ставку.

За таких умов суттєво знижується мотивація щодо інвестування коштів у торгівлю.

Негативну тенденцію зміни основних показників рентабельності демонструють підприємства торгівлі за усіма видами торгівельної діяльності, що обумовлювалось насамперед збільшенням рівня операційних витрат, уповільненням рівня оборотності активів, високим рівнем фінансових витрат, особливо у роздрібній торгівлі, що призвело до чистих збитків підприємств цього виду торгівельної діяльності впродовж досліджуваного періоду.

Якщо підприємства оптової торгівлі та торгівлі транспортними засобами у 2012 році забезпечили прибутковість, то роздрібна торгівля внаслідок високих обсягів фінансових витрат залишалась збитковою.

Так, збитковість власного капіталу у роздрібній торгівлі в 2012 році досягла катастрофічного рівня: обсяг чистого збитку становив більше, ніж половину власного капіталу. Тобто його більшу частину підприємствами роздрібної торгівлі було втрачено внаслідок неефективної діяльності.

Найвищий рівень рентабельності демонстрували підприємства оптової торгівлі, які у вже у 2010 році подолати збитковість та функціонували прибутково, хоча рівень прибутків був суттєво нижчим порівняно з 2007 роком.

Забезпечення рентабельності підприємств торгівлі в нестабільних та складних економічних умовах потребує насамперед суттєвого вдосконалення системи управління, оптимізації їх бізнес-процесів.